

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра економічної та соціальної географії

СИЛАБУС

вибіркової навчальної дисципліни

ГЕОЕКОЛОГІЯ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

підготовки магістр

галузі знань 10 Природничі науки

спеціальності 014 «Середня освіта»

освітньо-професійна програма «Середня освіта. Географія. Економіка»

Силабус навчальної дисципліни “Геоєкологія урбанізованих територій” для студентів галузі знань 10 Природничі науки, спеціальності 014 «Середня освіта», освітньо-професійної програми «Середня освіта. Географія. Економіка»

Розробник: к. геогр. н., доц. кафедри економічної та соціальної географії
Поручинський В. І.

Силабус навчальної дисципліни затверджений на засіданні кафедри економічної та соціальної географії
протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.

В. о. завідувача кафедри: (Маковецька Л. О.)

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань: 10 Природничі науки Спеціальність: 014 «Середня освіта» Освітня програма: «Середня освіта. Географія. Економіка» Освітній ступінь: магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 180/6		Рік навчання 6
		Семестр 11-ий
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 24 год.
		Практичні (семінарські) 24 год.
		Самостійна робота 120 год.
	Консультації 12 год.	
	Форма контролю: залік	

Таблиця 2

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	Галузь знань: 10 Природничі науки Спеціальність: 014 «Середня освіта» Освітня програма: «Середня освіта. Географія. Економіка» Освітній ступінь: магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 180/6		Рік навчання 7
		Семестр 13-ий
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 14 год.
		Практичні (семінарські) 12 год.
		Самостійна робота 132 год.
	Консультації 22 год.	
	Форма контролю: залік	

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

Таблиця 3

Викладач	Поручинський Володимир Іванович
Науковий ступінь	Кандидат географічних наук
Вчене звання	Доцент
Посада	Доцент кафедри економічної та соціальної географії
Контактна інформація	тел. +380506785477, e-mail poruchynska@gmail.com
Дні занять	

III. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Анотація курсу

Навчальна дисципліна «Геоєкологія урбанізованих територій» є складовою частиною дисциплін циклу загальної підготовки вибіркової. Дисципліна призначена для формування системних знань і розуміння концептуальних основ геоєкології, особливостей геоєкосистем міст, підходів до геоєкологічного дослідження та оптимізації урбанізованих територій. Основною проблемою навчального курсу є загальні закономірності та основні історичні етапи розвитку містобудівної культури та їхні особливості щодо використання природного середовища.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета – формування знань щодо впливу міста як супергеоекосистеми на його екологічний стан та шляхів забезпечення екологічної рівноваги, сталого екологічного і комплексного розвитку інженерно-технічної інфраструктури міст для створення сприятливого оточуючого середовища, раціонального використання природно-ресурсного потенціалу міської території і створення високого рівня якості життя міського населення.

Завданнями навчальної дисципліни є отримання основ знань з урбоекології та засвоєння принципів роботи складових міських систем, набуття вмінь щодо прийняття організаційних, нормативно-правових, природоохоронних та інших рішень, які забезпечують екологічно-безпечне функціонування міської інженерно-технічної інфраструктури. Отримані знання повинні сприяти утворенню екологічного світогляду щодо єдності та тісного взаємозв'язку між компонентами природних систем і функціонуванням інженерних систем міста.

Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни студенти мають здобути наступні практичні навички та уміння:

Інтегральна компетентність (ІНТ): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми комплексного регіонального соціально-економічного дослідження, що передбачає застосування різноманітних підходів та методів соціально-економічної статистики.

Загальні компетентності (ЗК): здатність використовувати у професійній діяльності знання з галузей природничих, соціально-гуманітарних та економічних наук; здатність вирішувати проблеми у професійній діяльності на основі абстрактного мислення, аналізу, синтезу та прогнозу; здатність до пошуку, обробки і аналізу інформації з різних джерел, що необхідна для розв'язування наукових і професійних завдань.

Фахові компетентності (ФК): здатність до використання принципів, методів та організаційних процедур дослідницької та/або інноваційної діяльності; здатність розуміти проблеми сучасних методів наукового дослідження, використовувати традиційні та новітні інформаційно-комунікаційні технології; здатність складати практичні рекомендації щодо використання результатів наукових досліджень.

Знати: методологічні основи концепцій і класифікацій економіко-статистичних групувань, принципи статистичної конкретизації системи показників різних областей регіональної соціально-економічної статистики, методи їх виміру і розрахунку, а також взаємозв'язок і зміст основних рахунків.

Вміти: складати плани статистичного дослідження реальної економічної ситуації, формувати коло характерних показників, проводити цілеспрямований статистичний аналіз із застосуванням відповідних методів, змістовно інтерпретувати отримані статистичні показники на базі своїх професійних уявлень і навичок, використовувати опубліковані в статистичних щорічниках доні в якості інформаційної основи при формуванні планів та програм регіонального розвитку.

Структура навчальної дисципліни

Таблиця 4

Структура навчальної дисципліни для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції.	Практичні роботи.	Самостійна робота	Консультації	Форма контролю */ Бали
Змістовий модуль 1. Феномен урбанізації та природне середовище						
Тема 1. Урбанізація та природне середовище	10	2	-	8	-	
Тема 2. Поняття урбанізованого ландшафту	16	2	2	12	-	ІРС/4
Тема 3. Містобудування та містопланування	14	2	2	10	-	ІРС,ДС/4
Тема 4. Методи та форми розвитку містобудування	14	2	2	10		ІРС,ДС/4
Тема 5. Проблема оптимізації природного середовища у містах	16	2	2	10	2	ІРС /4
Тема 6. Взаємовідносини між містобудівною культурою та природним середовищем у історичному аспекті	14	2	-	10	2	ДС/4
Модульна контрольна робота 1						МКР/30
Разом за змістовим модулем 1	84	12	8	60	4	46
Змістовий модуль 2. Структура, процеси та оцінка урбанізованих геоекосистем						
Тема 7. Компонентна та просторова структура урбанізованої геоекосистеми	12	2	2	6	2	ІРС/4
Тема 8. Оцінка урбанізованих геоекосистем	22	2	4	14	2	РЗ/4
Тема 9. Проблема забруднення природного середовища в містах	16	2	2	10	2	РЗ/4
Тема 10. Екологічна безпека урбанізованих систем	14	2	2	10	-	ДС,РЗ/4
Тема 11. Урбосередовище і здоров'я населення.	12	2	2	8	-	РЗ/4
Тема 12. Екологічні проблеми міст України. Управління екологічною безпекою міста	20	2	4	12	2	ІРС,ДС/4
Модульна контрольна робота 2						30
Разом за змістовим модулем 2	96	12	16	60	8	54
Всього годин/Балів	180	24	24	120	12	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Таблиця 5

Структура навчальної дисципліни для заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції.	Практичні роботи.	Самостійна робота	Консультації	Форма контролю */ Бали
Тема 1. Урбанізація та природне середовище	24	2	-	20	2	ДС/6
Тема 2. Проблема оптимізації природного середовища у містах	24	2	-	20	2	ІРС/6
Тема 3. Компонентна та просторова структура урбанізованої геоекосистеми	22	2	2	14	4	РЗ/6
Тема 4. Оцінка урбанізованих геоекосистем	30	2	4	20	4	РЗ/6
Тема 5. Проблема забруднення природного середовища в містах	28	2	2	20	4	РЗ/6
Тема 6. Екологічна безпека урбанізованих систем	28	2	2	20	4	ІРС/5
Тема 7. Екологічні проблеми міст України. Управління екологічною безпекою міста	24	2	2	18	2	ІРС/5
Модульна контрольна робота						60
Всього годин / Балів	180	14	12	132	22	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Завдання для самостійного опрацювання

Таблиця 6

№ з/п	Тема
1	Феномен урбанізації
2	Структура і процеси в урбанізованих ГЕС
3	Регіональні екологічні нормативи
4	Негативні впливи міського середовища на населення
5	Екологічні проблеми міст України
6	Стандарти якості навколишнього середовища
7	Порівняння обсягів і структури забруднення міст України
8	Транспортна мережа як мережа забруднення навколишнього середовища
9	Структура забруднення навколишнього середовища в основних індустриальних центрах України

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика викладача щодо студента

Для одержання високого рейтингу необхідно виконувати наступні умови:

- не пропускати навчальні заняття, не спізнюватися на них та не займатися сторонніми справами на заняттях;
- чітко й вчасно виконувати навчальні завдання та завдання для самостійної роботи;
- брати участь у контрольних заходах (поточний, модульний, підсумковий та контроль самостійної роботи).

За об'єктивних причин (наприклад, хвороба) навчання може відбуватись в он-лайн формі (змішана форма навчання) за погодженням із деканатом та керівником курсу.

Політика щодо академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- виконувати всі поточні завдання та підсумковий контроль самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- списування під час контрольних заходів (в т. ч. із використанням мобільних пристроїв) заборонено;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Самостійно вивчати матеріал пропущеного заняття, за умов не виконання завдань практичного або лабораторного занять відпрацювати їх під керівництвом викладача та захистити у час передбачений графіком консультацій викладача.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (до -50 %). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Рейтингову кількість балів здобувача освіти формують бали, отримані за модульні контрольні роботи, (максимум – 60 балів) та виконання завдань тем змістових модулів (максимум – 40 балів).

До модульної контрольної роботи допускаються здобувачі освіти, які опрацювали весь обсяг теоретичного матеріалу в т.ч. і матеріал самостійно, виконали практичні роботи.

Форма підсумкового контролю – залік.

На іспит виносяться основні питання, типові та комплексні задачі, ситуації, завдання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

До екзамену не допускається здобувач вищої освіти, який набрав менше ніж 20 балів за навчальну роботу впродовж семестру, не виконав і не здав усі практичні завдання, не відвідував без поважних причин більшу частину лекцій.

Орієнтований перелік питань до екзамену

1. Феномен урбанізації.
2. Містобудування та містопланування.
3. Проблема оптимізації природного середовища у містах.
4. Поняття урбанізованого ландшафту. Значення геоекології для інтеграції знань про природне середовище у процесі місто планування.
5. Доіндустріальний період (Давній Схід; Античний світ; Європа протягом середньовіччя та ренесансу) – планувальні підходи, вимоги до природного середовища.
6. Індустріальний період – технократичний урбанізм та органічний дезурбанізм, концепції Ле Корбюзьє та Е. Говарда.
7. Перспективи постіндустріального періоду – природочуйне містобудування – бачення П. Геддеса, практика Макхарга.
8. ГОСТи і будівельні норми і правила – (БНіП).
9. Нормативи гранично допустимого шкідливого впливу на ландшафти, гранично допустимі викиди в атмосферу (ПДВ) гранично допустимі скиди у водні об'єкти (ПДС) ліміти розміщення відходів.
10. Гранично допустимі і тимчасово узгоджені викиди і скиди.
11. Нормативи утворення відходів виробництва та споживання та ліміти на їх розміщення.
12. Нормативи використання (вилучення) природних ресурсів.
13. Регіональні нормативи.
14. Планувальні нормативи.
15. Нормативи якості навколишнього середовища (нормативи хімічних показників, нормативи фізичних показників, нормативи біологічних показників).
16. Санітарно-гігієнічні нормативи.
17. Критерії та показники екологічної оцінки забруднення ґрунтів, ґрунтових і поверхневих вод, міського середовища.
18. Контрольовані показники якості питної води.
19. Критерії оцінки екологічної обстановки території для виявлення зон надзвичайної екологічної ситуації та зон екологічного лиха.
20. Критерії надання території природоохоронного статусу.
21. Поняття ландшафту та геоекосистеми (ГЕС).
22. Компонентна структура урбанізованої ГЕС – первинні природні та антропічні геокомпоненти; людське населення як компонент ландшафту; природничий підхід до вивчення антропічних компонентів.
23. Процеси у ГЕС – фізичні, біотичні, соціальні.
24. Просторова структура урбанізованої ГЕС – редукціонізм та комплементаризм при передачі просторової структури ландшафту; множинність комплементарних ГЕС; структури геоморфологічних та архітектурних одиниць.

25. Часова структура урбанізованої ГЕС – стани та зміни ГЕС, критерії виділення.
26. Сутність оцінки – об'єкт та суб'єкт.
27. Бальна оцінка та оціночна класифікація.
28. Алгоритм оціночної класифікації.
29. Інженерна оцінка ГЕС для малоповерхового та багатоповерхового житлового будівництва.
30. Інженерна оцінка ГЕС для промислового та транспортного будівництва.
31. Природоохоронна оцінка ГЕС.
32. Недоліки існуючих методик оцінки ГЕС.
33. ГІС для оцінки та моделювання змін в урбанізованих ГЕС.
34. Поняття про еколого-географічні умови, проблеми і ситуації.
35. Фактори формування еколого-географічних проблем і ситуацій в Україні.
36. Класифікація еколого-географічних проблем України.
37. Основні еколого-географічні проблеми України.
38. Загальна характеристика еколого-географічної ситуації в Україні.
39. Регіональні особливості прояву еколого-географічних проблем України.

VI. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Навчальна дисципліна оцінюється за 100 бальною шкалою. Переведення балів внутрішньої 100 бальної шкали в національну шкалу здійснюється наступним чином:

Таблиця 7

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Не зараховано

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бунин А.В. История градостроительного искусства / А. В. Бунин, Т.Ф. Саваренская. – М.: Стройиздат, 1979. – 495 с.
2. Дмитрук О. Ю. Урбаністична географія. Ландшафтний підхід. (Методика ландшафтного аналізу урбанізованих територій): Монографія / О. Ю. Дмитрук. – К.: РВЦ "Київський університет", 1998. – 139 с.
3. Круглов І. С. Містобудівна культура та природне середовище / І. С. Круглов. – Львів: Світ, 1998. – 40 с.
4. Круглов І. С. Міська ландшафтно-екологічна інформаційна система / І. С. Круглов // Укр. геогр. журн. - 1997. - №3. - С. 41-47.

5. Природноресурсове право України: Навч. Посібн. / За ред. І.І. Каракаша. – К.: Істина, 2005. – 376 с.

4. Екологічне право: Особлива частина / За ред. В.І. Андрейцева. – К.: Вид-во „Істина”, 2001. – 543 с.

Поручинський, В. І. Огляд основних екологічних загроз урбанізованого середовища регіонів України [Текст] / В. І. Поручинський, І. В. Поручинська, А. М. Слащук // Наукові записки СумДПУ імені А. С. Макаренка. Географічні науки : збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; Українське географічне товариство, Сумський відділ ; редкол.: Б. М. Нешатаєв (гол. ред.), А. О. Корнус та ін. – Суми, 2018. – Вип. 9. – С. 95–100.

7. Pavlovska T. Urban population of Volyn region: resettlement and dynamics / T. Pavlovska, T. Pohrebskyi, G. Golub, V. Poguchynsky // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2019 – Сер. «Геологія – Географія – Екологія». – Вип. № 50. – С. 148-155.

8. Поручинський В. І. Особливості транспортно-географічного положення міст Волинської області [Текст] / В. І. Поручинський, І. В. Поручинська, А. В. Ніколайчик // Молодий вчений. – 2020. – № 4. – С. 257-260.

9. Урбаністика: Конспект лекцій / О. С. Безлюбченко, О. В. Завальний. – Харків: ХДАМГ, 2002. – 208 с.

10. Урбаністика: Навчальний посібник / О. С. Безлюбченко, О. В. Завальний. – Харків: ХДАМГ, 2003. – 244 с.

11. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. – 438 с.